

Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Atatürk'ün Ankara'da bir Hitit Müzesi kurulmasını istemesi üzerine, bu konuda çalışmalar başlamış, 1 Ekim 1921'de Ankara Kalesinin Akkale Burcunda, daha sonra Anadolu Medeniyetleri ve Etnografya müzelerinin çekirdeğini oluşturacak olan Asar-ı Atika Müzesi kurulmuştur. Kurucuları Maarif Vekili Hamdullah Suphi (Tanrıöver) ve Hars Müdürü Mübarek Galip Bey'dir. Müzenin ilk Müdürü Halil Nuri Yurdakul (1921) olup Müze, 1940 yılında Mahmut Paşa Bedestenine taşınana kadar sırasıyla, Cemil Sena Ongun (1922), Mehmet Halit Bey (1923), Kemal Remzi Bey (1923-1924), İzzet Fettah Efendi (1924), İbrahim Bey (1925), Hakkı Beha Bey (1926-1931), Dr. Ragıp Hulûsi Özdem (1933), Osman Ferit Sağlam (1933-1934), Hikmet Turhan Dağlıoğlu (1935-1939) ve Remzi Oğuz Arık (1940-1943) bu görevi üstlenmişlerdir. Müze müdürlerinden Remzi Oğuz Arık'ın ifadesine göre; Akkale Burcundaki Müze, dar olduğundan, yalnız "düzene konmuş bir depo" görünümündedir ve bu hâli ile de herkese değil sadece prehistorya ve protohistorya dönemleri çanak çömleğini merak eden bilim adamlarına açılabilir. Ancak Müze, hemen hepsi Cumhuriyet dönemi kazılarının buluntuları olan büyük ve hayli zengin bir arkeolojik koleksiyona sahiptir. Maarif Vekâleti, Hars Müdürlüğü'nün Valiliklere yazı göndererek Ankara'ya eser gönderilmesini istemesinden sonra buraya gelen; von der Osten'ın yaptığı Alishar Höyük (Yozgat) Kazısı buluntuları (1926-1932), Alman Arkeoloji Enstitüsü İstanbul Şubesi Müdürü Kurt Bittel'in yürüttüğü (1931-1939) Boğazköy (Çorum) ikinci devre hafriyatının buluntuları, Maarif Vekilliği tarafından Ahlatlıbel, Karalar ve Göllüdağ'da yaptırılan kazılara ait eserler (1932-1934), Türk Tarih Kurumunun Alacahöyük, Pazarlı, Çankırı Kapı, Ankara Kalesi, Eti Yokuşu, Karaoğlan, Hacılar, Bitik Höyüğü, Bolu, Konya Alaettin Tepesi, Ankara-Konya arasındaki höyükler, Konya çevresindeki höyükler, Hacı Bayram Camisi çevresinde yaptırdığı (1935-1942) kazıların ve araştırmaların buluntuları ile Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün Demirci Höyük'te yaptığı sondajların (1937-1938) buluntuları, bu zengin koleksiyonu oluşturan parçalardır. Özellikle, Adana, Karkamış ve Sakçagözü'nden gönderilen Hitit eserleri dikkat çekmektedir. Ayrıca, Augustus Mabedi'nde Hitit ve Klasik Çağ eserleri sergilenmekte; Çankırı Kapı Tepesi'ndeki sondaj ve kazı çalışmaları sonunda burası da bir açık müze görünümüne kavuşmaktadır. Akkale Burcu, Augustus Mabedi ve Çankırı Kapı Tepesi'ndeki Roma Hamamının sergilemede yetersiz kalması, Türk Tarih Kurumunun arkeolojik kazılara büyük önem vererek, Anadolu'da yukarıda adları sayılan kazıları başlatması, diğer bölgelerdeki Hitit eserlerinin, Atatürk'ün merkezde bir Hitit Müzesi kurulmasını istemesi doğrultusunda Ankara'ya gönderilmesi, geniş mekânlara sahip bir müze binası ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. 1936 yılında, O zamanki Hars Müdürü Hamit Zübeyr Koşay tarafından, Ankara Kalesinin dış duvarının güneydoğusunda, geniş bir alanı kaplayan ve metruk hâlde bulunan Mahmut Paşa Bedesteni ile Kurşunlu Han'ın, onarılıp müze binası olarak kullanılması fikri, devrin Maarif Vekili Saffet Arıkan'a iletilmiş, bu fikir kabul edilerek Maarif Vekaletince alınarak, 1938 yılından 1968 yılına kadar devam edecek bir restorasyon çalışmasına başlanmıştır. Fatih Sultan Mehmed'in baş vezirlerinden Mahmut Paşa tarafından (1464-1471) yaptırıldığı düşünülen Bedesten, ortada 10 kubbe ile örtülür, dikdörtgen planlı kapalı bir mekân ile dört tarafına karşılıklı olarak yerleştirilmiş, beşik tonozlu 102 dükkânın bulunduğu arastadan meydana gelmiştir. Bedesten'in onarım projesi Yüksek Mimar Macit Kural, ihale sonrası onarımı Zühtü Bey tarafından, kubbeli mekânın çevresindeki arastanın restorasyon ve teşhir projeleri ise, Anıtlar Yüksek Mimarı İhsan Kıyıcı tarafından yapılmıştır. Arasta bölümü restore edilirken, 5 dükkân orijinal hâlde bırakılmış, diğer dükkânlar arasındaki bölmeler kaldırılarak teşhir için geniş bir çevre koridoru elde edilmiştir. Bedesten'in orta bölümünde yer alan, kubbeli mekânın büyük bir kısmının onarımının 1940 yılında tamamlanmasından sonra Augustus Mabedi ve Çankırı Kapı depolarında bulunan eserler Mahmut Paşa Bedestenine taşınmaya başlamıştır. Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinin Alman Hititoloji Profesörü Dr. H.T. Guterbock başkanlığında, arkeologlardan oluşan bir heyet,

Alacahöyük, Kargamış, Sakçagözü, Malatya, Carabulus koleksiyonlarının onarımı tamamlanan orta bölümde teşhiri işini üzerlerine almış ve bunu başarıyla yerine getirmişlerdir. Orta bölüm, 1943 yılında ziyarete açılmış, Kurşunlu Han ve Bedesten'in etrafındaki dükkânların onarımı ise devam etmiştir. 1948 yılında, Müze Müdürlüğü Akkale'yi depo olarak muhafaza edip Kurşunlu Han'ın onarımı tamamlanan dört odasına yerleşmiştir. İnşa kitabesi olmayan bu han, Tahrir defterleri ve Şeriye Sicil kayıtlarına göre Fatih Sultan Mehmed dönemi baş vezirlerinden Mehmet Paşa'nın Üsküdar'daki imaretine vakıf olarak yaptırılmıştır. Mevcut verilere dayanılarak, XV. yüzyılın ilk yarısında inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir. Tipik bir Osmanlı şehir içi hanı olan yapı, iki katlı olup ortada bir avlu ile avlunun etrafını kuşatan revaklar ve onların gerisindeki odalardan oluşmaktadır. Zemin katta 28, birinci katta 30 oda bulunur. Han'ın batı ve güney yönlerinde yer alan bodrum katta "L" tipinde bir ahır kısmı vardır. Hanın kuzey cephesinde 11, doğu cephesinde 9 ve giriş eyvanı içerisinde karşılıklı 4 dükkân yer alır. Müze 1968 yılında son şeklini almıştır. 1921'de Asar-ı Atika Müzesi olarak kurulduktan sonra, 1923'ten itibaren Hitit dönemi eserlerinin sergilendiği bir Arkeoloji Müzesi Müdürlüğüne dönüştürülmüş, 1968 yılında Hitit dönemi eserlerinin yanı sıra, kazılarda ortaya çıkarılan buluntuların zenginliği ve devir bakımından çeşitliliği göz önüne alınarak "Anadolu Medeniyetleri Müzesi" adını almıştır. Bugün, Mahmut Paşa Bedesteni teşhir salonu olarak hizmet vermekte, Kurşunlu Han'ın bodrum kattaki ahır kısmı depo olarak değerlendirilmekte, zemin kat ve birinci kattaki odalar kütüphane, fotoğraf ve restorasyon atölyeleri, konferans salonu, laboratuvar ve araştırmacı odaları olarak kullanılmaktadır. Dünyanın sayılı müzeleri arasında yer alan ve 1997 yılında 68 müze arasından Avrupa'da yılın Müzesi seçilen Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde Anadolu Arkeolojisi; tarih öncesi çağlardan başlayarak günümüze kadar (Paleolitik, Neolitik, Kalkolitik, Eski Tunç, Asur Ticaret Kolonileri, Eski Hitit ve Hitit İmparatorluk, Geç Hitit, Frig, Urartu ve Lidya dönemleri ile daha az olmak üzere Helenistik, Roma, Bizans ve Türk Medeniyetlerine ait eserler) kronolojik bir sıra ile sergilenmektedir.

Azize AKTAŞ YASA

KAYNAKÇA

Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara t.y.

ARIK, Remzi Oğuz, **Türk Müzeciliğine Bir Bakış**, İstanbul 1953.

MÜLAYİM, Selçuk, **Yüzyıl'ın (1900-1999) Kültür ve Sanat Kronolojisi**, İstanbul 1999.

ÖNDER, Mehmet, **Türkiye Müzeleri**, Ankara 1999.

TAN, Nail, **Atatürk Dönemi Kültür Kurumlarından Örnekler (1920-1938)**, Ankara 2006.

TEMİZER, Raci, **Le Musee des Civilisations Anatoliennes**, Ankara 1971.

22/05/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/anasayfa/medeniyetleri-muzesi/?pdf=3857> adresinden erişilmiştir